

شهید «سیدمصطفی خمینی» یار امام راحل در تبعید و زندان

آیت‌الله «سیدمصطفی خمینی(ره)» اول آبان ۱۳۵۶ به‌طور مشکوک شهید شد؛ عالم تاثیرگذاری که در کنار امام راحل به مبارزه با استبداد طاغوتی رژیم شاه ...

آیت‌الله «سیدمصطفی خمینی(ره)» اول آبان ۱۳۵۶ به‌طور مشکوک شهید شد؛ عالم تاثیرگذاری که در کنار امام راحل به مبارزه با استبداد طاغوتی رژیم شاه و عداوت استکبار شرقی و غربی پرداخت و پس از تبعید و زندان‌های فراوان در عراق توسط رژیم بعث و با همکاری ساواک به شهادت رسید، آثار علمی ناتمام او در زمینه‌های مختلف فقهی نشان‌نیوغ ایشان در مسائل حوزوی بود که الگویی برای آزادگان جهان است.

به گزارش خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا)، «سید مصطفی خمینی» (۱۳۰۹ - ۱۳۵۶ شمسی) از مجتهدان، فقیهان شیعه و فعالان انقلاب اسلامی ایران و فرزند ارشد امام خمینی(ره) بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران بود. او از ابتدای حرکت حضرت امام علیه حکومت پهلوی، وارد فعالیت‌های سیاسی شد و مدتی پس از دستگیری و تبعید پدرش نیز به اتهام اقدام علیه امنیت ملی ایران به دست ساواک دستگیر و به ترکیه و سپس به همراه پدرش به عراق تبعید شد. نگاه سیاسی سیدمصطفی خمینی از جمله حمایت از جنبش آزادی‌بخش فلسطین و نیز رویکرد نقادانه علمی او در زمینه علوم اسلامی، جایگاه قابل توجهی را در حوزه علمیه نجف برای او رقم زد. مصطفی خمینی آثار متعددی در فقه، اصول و تفسیر نگاشته است. تفسیر القرآن الکریم، تحریرات فی الاصول و تعلیقات علی الحکمة المتعالیة از آثار اوست. او داماد مرتضی حائری یزدی است. مصطفی خمینی در ۲۷ سالگی درگذشت. مزارش در حرم امیرالمومنین علی(ع) در نجف اشرف است.

یار امام خمینی(ره) در مقابل رژیم شاه

سید مصطفی خمینی(ره) ۲۱ آذر سال ۱۳۰۹ شمسی در قم متولد شد و تحصیلات دوره ابتدایی را در همان جا به پایان برد. از ۱۵ سالگی تحصیل در حوزه علمیه قم را آغاز کرد. در مدتی کمتر از شش سال دوره‌های مقدماتی و سطح را به پایان برد و در سال ۱۳۳۰ شمسی مشغول به فراگیری درس خارج شد. سیدحسین بروجردی، سیدمحمد محقق داماد و امام خمینی، استادان سیدمصطفی در درس خارج فقه و اصول بودند. او در ۲۷ سالگی به اجتهاد رسید. سیدمصطفی خمینی زمانی که به همراه پدرش به نجف اشرف تبعید شد، در حوزه علمیه نجف با وجود این که قبلاً مدارج علمی را طی کرده بود، در درس استادانی چون آیات سیدمحسن حکیم، محمدباقر زنجانی، سیدمحمد شاهرودی و سید ابوالقاسم خویی حاضر می‌شد.

سید مصطفی خمینی در سال ۱۳۳۳ شمسی و در ۲۴ سالگی با دختر مرتضی حائری یزدی ازدواج کرد. حاصل این ازدواج یک دختر و یک پسر با نام‌های مریم و حسین بود. مریم پزشک است و در سوئیس زندگی می‌کند. سیدحسین از نظر سیاسی دیدگاه متفاوتی به انقلابی‌ها داشت. وی به عراق و آمریکا سفر کرد و در سال‌های اخیر به ایران بازگشت و در قم ساکن شد. سیدمصطفی از ابتدای نهضت امام خمینی(ره) در سال ۱۳۴۲ شمسی وارد فعالیت‌های سیاسی شد. پس از دستگیری امام خمینی در قیام ۱۵ خرداد، برای آزادی ایشان و ادامه نهضت در غیاب وی، تلاش زیادی کرد. در این مرحله، اعلامیه‌هایی تهیه می‌کرد و برای روحانیون می‌فرستاد و دستورها و پیام‌های امام خمینی را که در آن زمان در حبس به سر می‌برد، به آگاهی طرفداران او می‌رسانید.

از تبعید به ترکیه تا عراق

سید مصطفی پس از دستگیری مجدد امام خمینی(ره) در ۱۳ آبان سال ۱۳۴۳ شمسی، که پس از سخنرانی تند و صریح ایشان در اعتراض به تصویب لایحه کاپیتولاسیون صورت گرفت، بازاریان قم را ترغیب کرد تا بازار را تعطیل کنند. به دنبال آن، مأموران شهرستانی قم و ساواک او را در منزل آیت‌الله شهاب‌الدین مرعشی نجفی دستگیر و به زندان قزل‌قلعه در تهران منتقل کردند. پس از بازداشت سید مصطفی، دادستانی ارتش در ۱۴ آبان ۱۳۴۳ شمسی به اتهام اقدام بر ضد امنیت ملی، برای او قرار بازداشت موقت صادر کرد. ساواک این حکم را در ۸ دی ۱۳۴۳، به شرط تبعید سید مصطفی به ترکیه، لغو کرد و او آزاد شد. سید مصطفی به قم بازگشت و با مشورت برخی علمای قم تصمیم گرفت به ترکیه نرود. ساواک هم چند روز بعد مجدداً وی را دستگیر و در ۱۴ دی ۱۳۴۳ شمسی به ترکیه تبعید کرد.

سیدمصطفی در ترکیه به شهر «بورسه» محل تبعید امام خمینی انتقال داده شد. در آن زمان امام راحل مشغول نگارش تحریر الوسیله بودند و سید مصطفی نیز با بحث‌های علمی خود با امام بر سر مسائل مختلف فقهی، فعالیت علمی خود را ادامه داد. سید مصطفی طی این مدت در تلاش بود به ایران بازگردد و درخواست خود را نیز به ساواک منتقل کرد. ساواک نیز ابتدا موافقت خود را مشروط به این کرد که سید مصطفی بپذیرد که در امور سیاسی مداخله نکند، با مخالفان حکومت تماس نداشته باشد و محل زندگی خود و خانواده اش را از قم به یکی از روستاهای خمین منتقل کند و در آنجا نیز فقط با خانواده و اقوام خود در ارتباط باشد. سید مصطفی برخی از این شروط را پذیرفت اما در نهایت، ساواک به دلیل ترس از پیامدهای احتمالی، مانع از بازگشت او به ایران شد.

سید مصطفی در ۱۳ مهر سال ۱۳۴۴ شمسی، همراه امام خمینی به عراق منتقل شد. آن‌ها ابتدا در بغداد و سپس در نجف اقامت گزیدند. این دوره که دوازده سال به طول انجامید، هم زمان با اوج‌گیری مخالفت‌ها با حکومت پهلوی در ایران و فعالیت‌های

جنبش آزادی بخش فلسطین بود. موضع سیدمصطفی در برابر «جنبش آزادی بخش فلسطین» حکم تأیید و حمایت عملی از آن بود.

افشاگری علیه پهلوی با رادیو صدای روحانیت عراق

مهم ترین اقدام سیدمصطفی خمینی در این دوره، فعال نگه داشتن نهضت امام خمینی(ره) بود. او پیام ها و اعلامیه های امام خمینی را به ایران و سایر کشورها ارسال می کرد و اخبار نهضت را به اطلاع امام می رساند. در نجف، منزل سیدمصطفی مأوا و محل رفت و آمد اشخاصی بود که از ایران و سایر کشورها برای دیدار با امام خمینی می آمدند. اداره بیت امام خمینی در نجف اشرف، هماهنگ سازی روحانیون با سایر مبارزان و راه اندازی و تقویت نشریه ای به نام «۱۵ خرداد» در عراق نیز بر عهده او بود. از دیگر فعالیت های وی در عراق، افشاگری علیه حکومت پهلوی از «رادیوی صدای روحانیت» و مسافرت های مکرر به مکه و مدینه برای زیارت و تماس با مبارزان و مخالفان حکومت پهلوی که برای حج به عربستان می رفتند، بود.

سیدمصطفی در مبارزه با حکومت پهلوی به مبارزه ی مسلحانه و مردمی اعتقاد داشت، به همین دلیل آموزش نظامی دید و آن را برای دیگر مبارزان ضروری می دانست. او در سرنگونی حکومت پهلوی با دیگر گروه ها و جمعیت های سیاسی اشتراک نظر داشت. با این حال انگیزه های متفاوت و مستقلش مانع همکاری او با بسیاری از این گروه ها بود. او صریحاً مخالف همکاری با جریان های غیرمذهبی مخالف رژیم بود. همچنین او از اولین کسانی بود که برای تحقق عملی «اندیشه حکومت اسلامی» تلاش کرد و رساله «الاسلام و الحکومة» را در این زمینه نگاشت.

شهادت مرمرانه سیدمصطفی خمینی(ره)

فعالیت های سید مصطفی سبب شد که در ۲۱ خرداد ۱۳۴۸ شمسی به دنبال برانگیختن آیت الله سیدمحسن حکیم بر ضد رژیم بعث عراق، دستگیر و به بغداد برده شد و رئیس جمهور وقت عراق (حسن البکر) به او هشدار داد که، اگر مردم را بر ضد این رژیم تحریک کند و با مخالفان رژیم عراق روابط داشته باشد، ناچار تصمیمی درباره آنان می گیرند که موجب ناراحتی پدرشان {امام خمینی} شود و جالب این که همین تهدید را سپهبد نصیری نیز در سال ۱۳۴۲ شمسی کرده بود.

ترس در حکومت های ایران و عراق از فعالیت های شهید حاج آقا سید مصطفی خمینی، عاقبت باعث شد که تهدیدشان را عملی کنند و تصمیمی را که گفته بودند، به انجام رسانند و شب یکشنبه اول آبان ۱۳۵۶ شمسی، مصطفی را در حالی که ۴۷ سال داشت، به طرز مشکوکی مسموم کردند و به شهادت رساندند. پزشکان علت وفات را مسمومیت دانستند و برای روشن شدن امر، پیشنهاد کالبدشکافی دادند که امام خمینی با آن مخالفت کرد. ساواک و دولت عراق علت مرگ او را بروز سکت قلبی اعلام کردند. با این حال گفته شد حکومت پهلوی و ساواک در مرگ او نقش داشته اند.

مرحوم «سید احمد خمینی» درباره شهادت سید مصطفی می گوید: «آنچه می توانم بگویم و شکی در آن ندارم این که، ایشان را شهید کردند. زیرا علامتی که در زیر پوست بدن ایشان، روی سینه ایشان، روی سر و دست و پا و صورت ایشان و همچنین لکه های بزرگ حکایت از مسمومیت شدید می کرد و من شکی ندارم که او را مسموم کردند، اما چگونه این کار صورت گرفته، نمی دانم. ولی همین قدر می توانم بگویم که ایشان چند ساعت قبل از شهادت در مجلس فاتحه ای شرکت کردند که در آن جا بعضی از ایادی رژیم پهلوی دست اندرکار دادن چای و قهوه مجلس بوده اند.»

آثار علمی شهید مصطفی خمینی(ره)

شهید مصطفی خمینی علاوه بر تدریس علوم اسلامی، دارای آثار و تألیفات زیادی نیز می باشد که آثار قلمی او نشانگر عظمت علمی و فکری آن مرحوم است و شخصیت علمی - سیاسی اش را از نوشته هایش می توان شناخت و برای همین منظور اگر کسی بخواهد مرحوم سید مصطفی را از نزدیک شناخته و ابعاد علمی ایشان را درک کند، می تواند با مراجعه به آثار ایشان به این مقصود نایل آید. در این خصوص مرحوم «حاج سید احمد خمینی» برادر بزرگوار آن شهید می گوید:

«معمولاً افراد در بازدهی علمی و اجتهادی و یا تخصصی خودشان، نیازمند به طی مراحل هستند که بعد از آن مراحل می توانند تز و یا اجتهاد خود را در معرض بهره برداری دیگران قرار دهند، که متأسفانه ایشان پس از اتمام مراحل لازم و در آغاز تقریر و بیان نظریات علمی و اجتهادی خود، به شهادت می رسد و در عین حال کتاب هایی از ایشان باقی مانده است.»

تألیفات شهید سید مصطفی خمینی(رحمة الله علیه) عبارتند از:

۱. القواعد الحکمیة (حاشیه بر اسفار)
۲. کتاب البیع (دوره کامل مباحث استدلالی بیع در سه جلد)
۳. مکاسب محرمة (در دو جلد)
۴. مبحث اجاره
۵. مستند تحریر الوسیله
۶. تعلیقه ای بر عروة الوثقی
۷. تفسیر القرآن الکریم (در چهار جلد که ناتمام است)
۸. تحریرات فی الاصول (از اول اصول تا استصحاب تعلیقی)
۹. شرح زندگانی ائمه معصومین (علیهم السلام) (تا زندگانی امام حسین(علیه السلام))
۱۰. کتاب الاصول
۱۱. القواعد الرجالیة

۱۲. کتابی در مبحث نکاح

۱۳. حاشیه بر شرح هدایه ملاصدرا

۱۴. حاشیه بر مبدأ و معاد ملاصدرا

۱۵. حواشی بر وسیلة النجاة سید ابوالحسن اصفهانی

۱۶. تطبیق هیأت جدید بر هیأت نجوم اسلامی

۱۷. حاشیه بر خاتمه مستدرک.

با توجه به مطالب فوق، «شهید سیدمصطفی خمینی(ره)» پسر بنیانگذار کبیر انقلاب اسلامی ایران، از دوران کودکی به همراه پدر در میدان مبارزه با طاغوت و استکبار به مجاهدت علمی و سیاسی پرداخت و از زندان ها و تبعیدهای مکرر خسته نشد، به نحوی که در عراق با ابزارهای مختلف به مبارزه با رژیم شاه اقدام کرد و در نهایت توسط ساواک و رژیم بعث عراق، مظلومانه به شهادت رسید. آثار علمی ایشان نشان از بلوغ فقهی و نبوغ اسلامی اوست که می تواند الگوی مدیران فرهنگی کشور قرار بگیرد.

روحش شاد و راهش پُرهرو باد.